

Григорій Капосльоз,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
ORCID ID 0000-0001-7369-3977

Юрій Бодрик,
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
ORCID ID 0000-0001-6798-0638

Олена Мельниченко
ORCID ID 0000-0002-6431-5437

Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ТА ЗАХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ІНТЕРЕСАХ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті визначено місце та роль наукових досліджень у забезпеченні освітньої діяльності вищих військових навчальних закладів (організації, реалізації та забезпечення освітнього процесу), окреслено проблемні питання організації наукових досліджень для забезпечення освітньої діяльності вищого військового навчального закладу, можливі шляхи їх вирішення та заходи, що доцільно провести.

Ключові слова: вищий військовий навчальний заклад; освітня діяльність; наукове забезпечення; наукове дослідження.

Постановка проблеми. Для забезпечення якісної підготовки військових фахівців у відповідності до вимог сучасних збройних сил, конкурентоспроможності вітчизняних вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) на кафедрах та в науково-дослідних підрозділах, які функціонують у складі вишів організовується проведення наукових досліджень. Викладачі ВВНЗ, поряд з педагогічною, здійснюють наукову та науково-технічну діяльність (інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання і використання нових знань у всіх галузях науки, техніки і технологій [1]) в інтересах ВВНЗ.

Проте, за результатами проведених досліджень [2], виокремлюється низка чинників, які негативно впливають на якість наукових досліджень, що проводяться у ВВНЗ та ефективність використання отриманих наукових результатів в інтересах ВВНЗ, а саме:

відсутність у нормативно-правових актах Міністерства оборони України положень щодо організації наукових досліджень в інтересах військової освіти України (положення Концепції військової освіти в Україні [3], які визначали заходи щодо організації наукових досліджень не виконанні, а продовження їх виконання є недоречним у зв'язку із намаганням України впроваджувати досвід ЄС та НАТО щодо організації освіти та наукових досліджень);

відсутність науково-методичних видань Міністерства оборони України щодо організації наукових досліджень в інтересах військової освіти (не затверджено процедури організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ відповідно до стандартів НАТО, не визначено критерії та порядок оцінювання діяльності наукових і науково-педагогічних працівників, результативності наукових досліджень);

відсутність цільової настанови щодо впровадження інноваційних технологій управління науковими дослідженнями, що замовляються та проводяться в інтересах системи військової освіти взагалі, та освітньої діяльності ВВНЗ зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як правило, питання організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ у наукових джерелах не розглядалося, а досліджувалися питання місця та ролі науки у суспільстві [4]; моделі і методи планування та управління науковими дослідженнями [5]; організація наукової та науково-технічної діяльності у Збройних Силах України [6]; моделі організації науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі (ВНЗ) [7].

За активної участі авторів даної статті було опубліковано результати дослідження структури та змісту організації наукових досліджень в інтересах ВНЗ та ВВНЗ, а саме:

виявлено ключові моменти в організації наукових досліджень в інтересах вищої освіти найбільш розвинутих країн світу [8];

визначено місце та роль наукових досліджень у забезпеченні освітньої діяльності ВВНЗ технічного профілю підготовки [9];

спроєктовано модель перспективної системи наукового забезпечення функціонування та розвитку військової освіти [2];

розроблено основні підходи щодо формування науково-методичного апарату оцінювання та управління змінами наукової та науково-технічної діяльності (ННТД) наукових і науково-педагогічних працівників (НПП), яка здійснюється у ВВНЗ та спрямована на забезпечення й (або) удосконалення освітньої діяльності ВВНЗ [10].

Проте, на сьогодні, не визначено шляхи удосконалення організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ, можливі заходи які доцільно провести.

Мета статті полягає у визначенні та систематизації шляхів та заходів удосконалення організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ України.

Методи дослідження. У роботі використано системний підхід та загальнонаукові методи дослідження, а саме:

якісний опис та критичний аналіз існуючих підходів щодо організації наукових досліджень – для визначення шляхів удосконалення організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ;

абстрагування, ідеалізація та формалізація – для визначення заходів удосконалення організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. У результаті критичного аналізу нормативно-правової бази та наукових джерел (частково представлені у літературі) на предмет якісного опису та оцінки підходів щодо замовлення, організації наукових досліджень в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ та впровадження наукових результатів в їх освітню діяльність встановлено:

1) у Збройних Силах України можуть бути проведені низка досліджень на замовлення (в інтересах):

Міністра оборони та його заступників, начальника Генерального штабу та його заступників, командувачів видів Збройних Сил, десантно-штурмових військ Збройних Сил, Сил спеціальних операцій Збройних Сил, начальників Тилу Збройних Сил, Озброєння Збройних Сил, Головного управління оперативного забезпечення Збройних Сил, керівників структурних підрозділів Міноборони та Генерального штабу, начальників НУ і ВВНЗ (діяльності структурних підрозділів Міністерства оборони та Збройних Сил України);

керівників структурних підрозділів Міноборони та Генерального штабу в управлінні яких знаходяться ВВНЗ, ВНП ЗВО (системи освіти у Збройних Силах України);

начальників ВВНЗ (освітньої діяльності ВВНЗ).

2) у нормативно-правових актах, методичних розробках, наукових джерелах відсутні відповіді на запитання (відповідні положення та/або підходи):

за якими напрямками замовляти наукові дослідження в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ? Як правило, предметом дослідження стають питання оцінювання слухачів (курсантів) та змісту навчальних дисциплін;

які відмінності в організації наукових досліджень, що проводяться на замовлення ВВНЗ, органів управління освітою у ЗС України чи структурних підрозділів МО та ЗС України? У нормативно-правових документах дані питання не врегульовано, вважається, що особливості відсутні;

які відмінності у впровадженні результатів досліджень, що проводилися на замовлення ВВНЗ, органів управління освітою у ЗС України чи структурних підрозділів МО та ЗС України? Є лише вимога [12] “впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес□, підходи щодо створення комісій, оформлення актів впровадження результатів досліджень, проте відсутнє розуміння особливостей впровадження.

Представлені результати якісного опису та критичного аналізу організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ дозволяють припустити, що підвищенню ефективності наукових досліджень в інтересах ВВНЗ сприятиме забезпечення якості функціонування усіх суб'єктів наукової діяльності, які залучаються до їх проведення на усіх етапах розроблення та впровадження наукових результатів шляхами:

1) визначення (диференціації) напрямів (тематики) наукового забезпечення (наукових досліджень) освітньої діяльності (в інтересах) ВВНЗ;

2) удосконалення механізмів (визначення особливостей) організації наукових досліджень, що проводяться на замовлення ВВНЗ;

3) обґрунтування заходів підвищення якості впровадження результатів наукових досліджень в освітню діяльність ВВНЗ.

Визначення (диференціація) напрямів (тематики) наукового забезпечення (наукових досліджень) освітньої діяльності (в інтересах) ВВНЗ сприятиме уточненню потенціалу, необхідного для задоволення потреб ВВНЗ у наукових дослідженнях. В основу нашої диференціації покладено визначену у Законі України “Про освіту” [14] структуру освітньої діяльності (організація, реалізація та забезпечення освітнього процесу) та виклики (наявні чи вірогідні), що потребують реакції системи освітньої діяльності ВВНЗ.

Важливість проведення наукових досліджень для **вирішення проблем організації освітнього процесу** обумовлена:

змінами умов навчання і виховання за останні десятиріччя. Оскільки будь-який закон є конкретно-історичним феноменом зміни відповідних умов, розвиток практики і пізнання одні закони втрачають чинність, інші видозмінюються чи з’являються нові;

зміна парадигми управління освітою та наукою в Україні (децентралізація, демократизація, автономія) вимагають нових знань про закономірності цього процесу;

удосконалення функціонування та розвитку ВВНЗ потребує проведення експертизи при ухваленні важливих рішень

Спрямування суб’єктів наукової діяльності на **вирішення проблем реалізації освітнього процесу** обумовлено необхідністю:

розвитку фундаментальних досліджень в галузі теорії навчання. Від з’ясування нових закономірностей цього складного структурного процесу в умовах постійного розширення культурно-освітнього простору, розвитку безперервної, особистісно-орієнтованої, полікультурної освіти залежить результативність реформування, модернізації освіти в ЗС України. В першу чергу мова йде про дослідження, спрямовані на удосконалення існуючих або розроблення нових методів навчання (способів цілеспрямованої реалізації процесу навчання) та виховання (способів взаємопов’язаної діяльності вихователів і вихованців), їх апробацію, – тобто психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу;

оновлення змісту навчальних дисциплін та розвитку НПП фундаментальні та прикладні наукові дослідження є основою методичного забезпечення освітнього процесу: формування навчальних планів, програм, написання підручників, методичних рекомендацій, різноманітних дидактичних матеріалів тощо;

залучення курсантів, слухачів, аспірантів, докторантів до проведення наукових досліджень в інтересах ВВНЗ є дієвим механізмом здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для застосування основ методології наукової та/або професійної діяльності

(магістерський рівень вищої освіти), або продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності (освітньо-науковий рівень вищої освіти (доктор філософії).

удосконалення механізмів (визначення особливостей) організації наукових досліджень, що проводяться на замовлення ВВНЗ. Наявність новітніх зразків озброєння та військової техніки, у значній мірі, забезпечує перевагу в сучасній війні. Втім, недостатньо мати більш досконалу техніку, необхідно навчити особовий склад (обслуги, розрахунки, екіпажі) ефективно використовувати її можливості. А це вимагає не тільки формувати зміст навчання курсантів (слухачів, ад'юнктів, докторантів) з урахуванням нових досягнень науки і техніки, що не можливо без участі НПП у наукових дослідженнях з розробки нових зразків озброєння та військової техніки, а також нових підходів щодо всебічного (фінансового, кадрового, наукового, матеріального, методичного, інформаційного та інших видів) забезпечення освітнього процесу ВВНЗ.

Однак, незважаючи на вищевикладене, наукові дослідження для вирішення проблем освітньої діяльності (організації, реалізації та забезпечення освітнього процесу) ВВНЗ не замовляються. Як виняток, на замовлення Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України проводяться певні дослідження в інтересах системи військової освіти та мінімальна кількість досліджень в інтересах ВВНЗ, серед яких незначна кількість на замовлення ВВНЗ, що не внесені до Зведеного річного плану наукової та науково-технічної діяльності МО України.

Такий стан справ вимагає удосконалення механізмів організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ. На сьогодні, в Україні, діє Порядок формування тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету [13]. У Порядку термін “тематика” вживається як сукупність напрямів, за якими проводяться наукові дослідження і науково-технічні (експериментальні) розробки. Тематика формується з метою:

реалізації законодавчо визначених пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки;

забезпечення виконання основних завдань головних розпорядників, зокрема щодо розроблення наукових засад державної політики та розвитку суспільного виробництва у відповідних сферах.

Згідно Порядку [13] тематика формується та затверджується головними розпорядниками на строк три – п'ять років протягом першого півріччя року, що передує плановому. Головні розпорядники формують тематику відповідно до компетенції з урахуванням:

потреби суспільства і держави у нових наукових знаннях і сучасних технологіях;

світових тенденцій розвитку науки і техніки у відповідних сферах;

кон'юнктури світового ринку наукоємної продукції.

Проте, реалізація Порядку [13] під час замовлення наукових досліджень в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ, на наш погляд, має такі основні недоліки:

кафедри відіграють пасивно-допоміжну (стосовно наукових підрозділів ВВНЗ) роль у процесі замовлення НДР;

не визначено, який відсоток наукового потенціалу ВВНЗ його начальник має право використати для проведення наукових досліджень в інтересах забезпечення функціонування та розвитку закладу (фактично це відбувається за залишковим принципом);

не визначено роль та повноваження науково-організаційних підрозділів ВВНЗ у процесі замовлення НДР. У багатьох випадках ці підрозділи виконують завдання лише з узагальнення поданих пропозицій, їх погодження із Воєнно-науковим управлінням (ВНУ) Генерального штабу (ГШ) ЗС України;

заявки (тематичні картки) на виконання НДР ВВНЗ мають в обов'язково погоджувати із ВНУ ГШ ЗС України [7], для якого питання удосконалення військової освіти, розвитку ВВНЗ не є профільними та пріоритетними.

Одним із наслідків існування перерахованих недоліків замовлення НДР є наукові дослідження, які виконуються у наукових підрозділах та на кафедрах, що не мають прямого стосунку до освітнього процесу ВВНЗ. Проблемними питаннями організації проведення наукових досліджень в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ залишаються:

забезпечення мотивації наукових працівників ВВНЗ до участі в освітній діяльності неможливе без знання проблематики наукових досліджень в інтересах освітньої діяльності. Процедура залучення до проведення навчальних занять нормативно не врегульована, керівниками наукових підрозділів не враховується під час визначення рейтингу наукових працівників, відсутні механізми фінансового заохочення при понаднормовому навантаженні наукових працівників;

низька активність НПП кафедр у виконанні НДР. Багато НПП вважають наукову роботу другорядним елементом своєї діяльності та налаштовані на "ретрансляцію" знань за "стандартною" методикою викладання. Формуванню такої точки зору "сприяє" перевищення визначеного в [7] обсягу навчального навантаження НПП.

Обґрунтуємо заходи (напрями вдосконалення наукового забезпечення освітньої діяльності в НУОУ), що дозволять підвищити якість наукових досліджень в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ.

1. Індивідуалізація (персоналізація) досліджень НПП університету.

Відповідно до Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" наукова і науково-технічна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Зокрема, наукову (науково-технічну) діяльність, разом з навчальною, методичною

діяльністю, здійснюють НПП. Для науково-педагогічного працівника сутність інтеграції (поєднання) навчальної діяльності з науковою полягає у постійному розширенні (оновленні) обсягу знань, які він передає здобувачам вищої освіти. Оновлення знань і здійснюється саме через провадження наукової і науково-технічної діяльності, яка, за визначенням Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, спрямована на одержання нових знань. Наукові дослідження (фундаментальні та прикладні) є основними видами наукової і науково-технічної діяльності.

У НУОУ також існує практика обов’язкового залучення НПП до проведення наукових досліджень. Однак, при цьому вважається, що єдиним “легітимним” шляхом проведення досліджень є участь НПП у науково-дослідних роботах, які виконуються в університеті. Як правило, НДР університету можна віднести до типу окремих науково-технічних проєктів, що виконуються в інтересах зовнішніх замовників науково-технічної продукції. Процес замовлення, виконання та здавання НДР замовнику регулюється державним стандартом із серії “Система розроблення та поставлення продукції на виробництво” – ДСТУ 3973-2000, який орієнтований саме на виробництво і не враховує особливостей наукової і науково-технічної діяльності в закладах вищої освіти. Наприклад, в ньому, серед можливих шляхів реалізації результатів НДР, не передбачено впровадження результатів досліджень в освітній процес.

Такий підхід не сприяє розвитку знань за напрямом спеціалізації окремого науково-педагогічного працівника, оновленню змісту навчальної дисципліни, яку він викладає. Орієнтованість практики організації наукових досліджень, що склалася в університеті (відповідно до вищезгаданого стандарту), на замовника та його вимоги до виконання НДР майже виключає збіг інтересів замовника і науково-педагогічного працівника – учасника НДР. При організації дослідження майже не враховується розподіл навчального навантаження та завдання індивідуального плану роботи НПП.

Окрім того, існуюча в університеті практика організації виконання НДР (відповідно до вимог зазначеного стандарту та Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності у Збройних Силах України [3]) не відповідає світовій практиці організації виконання досліджень у залежності від галузі знань (наук), в якій проводяться дослідження. Так, в університеті для виконання певної НДР обов’язково створюється колектив виконавців (тимчасовий творчий колектив). Водночас, як зазначено в [14], дослідження, які проводяться групою дослідників, характерні, як правило, для технічних, природничих та медичних наук (за класифікацією OECD-2007). А для соціальних і гуманітарних наук, включаючи міждисциплінарні напрями, до яких можна віднести більшість НДР, що виконуються кафедрами університету, більш притаманні дослідження, які здійснюються дослідниками індивідуально.

Враховуючи вищевикладене, для вдосконалення наукового забезпечення освітньої діяльності в НУОУ пропонується наступний концептуальний підхід.

НПП кафедр, як правило, не залучаються до НДР, які виконуються на замовлення органів військового управління. Тему досліджень (питання досліджень) НПП обирають у відповідності до змісту навчальної дисципліни, яку викладають;

тема обговорюється та затверджується на засіданні кафедри, фіксується в індивідуальному плані НПП;

за результатами досліджень НПП звітують на засіданнях (розширених засіданнях) кафедр. Графік заслуховувань визначається з урахуванням навчального навантаження НПП;

по завершенню дослідження за рекомендацією кафедри результати дослідження впроваджуються в освітній процес (вносяться зміни до навчально-методичних матеріалів занять, підручників, посібників).

Такий підхід буде у більшій мірі відповідати принципам автономії та академічної свободи в організації та провадженні наукової і науково-технічної діяльності, які встановлені Законом України “Про вищу освіту” [11].

2. Впровадження критеріїв, які визначають якість наукового дослідження

Незважаючи на достатньо великий досвід проведення наукових досліджень в університеті (включаючи також підготовку здобувачів наукового ступеня), доволі часто на етапах затвердження теми дослідження та оцінки його результатів залишається поза увагою визначальний аспект наукового дослідження, про який вже згадувалося – його спрямованість на одержання нових знань.

Це виявляється у тому, що під час формулювання теми, мети дослідження та опублікування його результатів зазвичай виразно не формулюється питання дослідження. “Питання” у прямому сенсі – таке, що починається із запитальних слів (словосполучень): “як”, “чому”, “яким чином” тощо. Мається на увазі, що у результаті проведення досліджень можна знайти відповіді на зазначені питання і таким чином оновити відповідну а галузь знань.

Формулювання питання дослідження у порівнянні, наприклад, з формулюваннями проблеми, яку необхідно вирішити, дає фахівцям змогу у відповідній галузі більш аргументовано визначити спрямованість дослідження на одержання нових знань та оцінити його результати. Це змушує дослідників цілеспрямовано шукати відповідь на поставлене питання.

У науково-дослідних роботах і дисертаціях, які виконувалися в університеті, формулювання мети та очікуваних результатів не дають відповіді на запитання: чому для їх досягнення та одержання необхідно проведення наукового дослідження? Теми, що стосуються розроблення

проектів нормативно-правових, нормативно-технічних документів, рекомендацій (пропозицій, вимог) із вдосконалення роботи органів військового управління, виконання оперативних або тактичних процедур, побудови або експлуатації технічних систем, розроблення програмних продуктів тощо, як правило знаходяться у площині службових обов'язків осіб, діяльність яких не пов'язана з проведенням наукових досліджень. Небезпека перекладання таких завдань на наукові установи та ВВНЗ полягає у нецільовому використанні бюджетних коштів, зниженні наукового статусу наукових установ та ВВНЗ. Причому, виконавці подібних “досліджень” формально можуть виконувати поставлені завдання не здійснюючи ніякого внеску у розвиток наукових знань.

Тому на етапі планування досліджень, в першу чергу, необхідно вимагати формулювання питання дослідження. Наявність вірно сформульованого питання дослідження має стати першим критерієм для забезпечення якості досліджень. Особливу увагу необхідно звертати на теми, які замовляються зовнішніми замовниками, які зацікавлені, як правило, тільки у вирішенні своїх практичних проблем.

Оцінювання результатів досліджень також має розпочинатися з аналізу питання дослідження. Для систематизації роботи за цим напрямом критерії оцінки якості наукових досліджень можна розробити у вигляді переліку запитань для експертів, які передбачають відповіді “так” чи “ні”. Очевидно, що першим запитанням у цьому переліку повинно бути: “Чи сформульовано належним чином питання дослідження?”, негативна відповідь на яке виключає необхідність продовження аналізу інших запитань.

Зміст інших запитань можна визначити, спираючись на методичні рекомендації авторитетних наукових установ, організацій, закладів вищої освіти та наукових видань [14, 15, 16]. Так, одним із питань на етапі планування досліджень може бути: “Чи пов'язані очікувані результати дослідження з поставленим питанням дослідження?” і аналогічне питання під час оцінки результатів дослідження: “Чи відповідають одержані результати дослідження поставленому питанню дослідження?”. Подібні питання можна сформулювати і щодо зв'язку дослідження з існуючою теорією (на якій базується дослідження), методів, обраних для дослідження, зібраних даних та результатів їх обробки.

Звичайно, для прикладних досліджень перелік також повинен містити відповідні питання стосовно практичного значення досліджень, але такого, яке базується на науковому результаті – одержаному у ході досліджень новому знанні, наприклад: “Чи вирішує наукове дослідження важливу проблему прикладного характеру?”.

Запропонований перелік питань доцільно рекомендувати для використання кафедрами, науковими підрозділами, науково-методичними центрами, спеціалізованими вченими радами, редакціями наукових видань університету під час планування наукових досліджень та оцінювання якості їх результатів.

3. Використання можливостей наукового дослідження у ході командно-штабних навчань.

Ще одним напрямом, який можна більш ефективно використовувати для наукового забезпечення освітнього процесу в університеті, є проведення досліджень в ході командно-штабних навчань зі слухачами університету. Проведення цих досліджень розглядається як окремий вид наукової діяльності, незалежно від основних тем наукових досліджень університету. Для цієї форми організації досліджень, відповідно до існуючих керівних і методичних документів, визначаються свої цілі дослідження і складається окремі звіти за результатами їх проведення. Через те, що до дослідження у ході командно-штабних навчань залучаються представники різних кафедр та наукових підрозділів, виконання зазначених елементів викликає певні проблеми – неможливо коректно сформулювати єдину мету дослідження, яка б відповідала науковим напрямам різних структурних підрозділів, і, як наслідок, неможливо підготувати якісний звіт про результати досліджень (як правило, звіти про такі дослідження складаються з розділів, які не пов'язані один з одним).

Для вирішення цієї проблеми на рівні Збройних Сил України в університеті було підготовлено та надано Воєнно-науковому управлінню Генерального штабу Збройних Сил України пропозиції до “Методичних рекомендацій щодо організації та проведення досліджень у ході проведення заходів оперативної та бойової підготовки Збройних Сил України”.

З урахуванням специфіки командно-штабних навчань, які проводяться в університеті, суть їх в адаптованому варіанті для впровадження в університеті полягає у наступному:

дослідження в ході проведення командно-штабних навчань зі слухачами університету здійснюють наукові та науково-педагогічні працівники, здобувачі наукового ступеня;

метою досліджень можуть бути: перевірка наукових гіпотез, збір статистичних та інших фактичних даних щодо об'єкта досліджень для подальшого використання у наукових дослідженнях структурних підрозділів університету, окремих вчених відповідно до затвердженої тематики;

дослідження можуть проводитись індивідуально (за окремим науковим питанням відповідно до певного напрямку військової діяльності) або групами дослідників (під час дослідження пов'язаних між собою питань або за необхідності проведення паралельних досліджень для отримання достатньої кількості статистичних даних).

Для участі у дослідженнях в ході проведення командно-штабних навчань зі слухачами університету структурні підрозділи подають до штабу керівництва навчанням пропозиції щодо:

питання, яке підлягає дослідженню, його зв'язок з тематикою наукових досліджень кафедри, наукового підрозділу;

конкретні дослідницькі дії, які планується виконати (фіксація певних показників за результатами спостереження або вимірювання, аналіз

документів, що створюються у ході проведення заходів, анкетування учасників, використання приладів тощо);

пропозиції до організаційних та методичних документів з планування командно-штабного навчання зі слухачами університету, спрямовані на створення сприятливих умов для проведення досліджень;

відомості про дослідників.

В університеті на базі науково-методичного центру організації наукової та науково-технічної діяльності, створюється група організації досліджень (призначається відповідальна особа за організацію досліджень). Група організації досліджень (відповідальна особа) координує взаємодію штабу керівництва навчань, посередників та дослідників, забезпечує дослідників необхідними організаційними, методичними та інформаційними документами, сприяє у наданні інших видів матеріального забезпечення.

Дослідники (дослідницькі групи) розробляють та підписують технічне завдання на проведення досліджень, яке погоджується керівником відповідного наукового підрозділу (кафедри) та затверджується заступником начальника університету з наукової роботи. Технічне завдання містить:

обґрунтування необхідності проведення досліджень у ході проведення командно-штабного навчання;

питання, які підлягають дослідженню, їх зв'язки з тематикою наукових досліджень університету;

етапи та зміст робіт, які необхідно виконати, терміни виконання та очікувані результати.

У залежності від обраних методів дослідження дослідники (дослідницькі групи) готують необхідні формалізовані бланки, картки, інші документи або прилади для фіксації первинних даних, одержаних під час досліджень.

За результатами проведених досліджень дослідники (дослідницькі групи) готують звітні матеріали, в яких відображають хід виконання досліджень із зазначенням застосованих методів, аналізують одержані дані, роблять висновки та пропонують рекомендації. Результати обговорюються на засіданнях відповідних наукових (навчальних) підрозділів та оформлюються як складові частини звітів про дослідження, що виконуються за затвердженою тематикою в університеті.

Дослідження в ході проведення командно-штабних навчань зі слухачами університету проводять з урахуванням мети цих заходів, яка полягає у перевірці знань здобувачів освіти, закріпленні їх практичних навичок у виконанні службових обов'язків.

Дослідження та апробація нових положень (концепцій) воєнної теорії з метою їх втілення у нові оперативні стандарти (настанови, статuti) проводяться за участю наукових і науково-педагогічних працівників від різних структурних підрозділів університету в ході цільових експериментальних (дослідницьких) воєнних ігор, для яких навчальних цілей не передбачається.

Серед напрямів удосконалення наукового забезпечення освітньої діяльності університету доцільно розглядати **заходи, що сприятимуть реалізації результатів наукових досліджень в освітній діяльності ВВНЗ:**

залучення наукових працівників наукових підрозділів (ЦВСД, НДЦ ВІ, НМЦ ОННТД) до проведення занять зі здобувачами вищої освіти за тематикою, що ними досліджується;

впровадження механізмів мотивації за результатами наукової та науково-технічної діяльності (вирішення проблем освітньої діяльності Університету, опублікування наукових статей у рецензованих наукових фахових виданнях тощо);

розроблення та впровадження системи реалізації результатів наукових досліджень в освітній діяльності НУОУ.

Висновки.

Для підвищення ефективності наукових досліджень в інтересах ВВНЗ, сприяння забезпеченню якості функціонування усіх суб'єктів наукової діяльності, що залучаються до їх проведення, на усіх етапах розроблення та впровадження наукових результатів у статті запропоновано наступні шляхи та заходи:

1) визначення (диференціація) напрямів (тематики) наукового забезпечення (наукових досліджень) освітньої діяльності (в інтересах) ВВНЗ. Запропоновано здійснити заходи щодо організації наукових досліджень для вирішення проблем організації, реалізації та забезпечення освітнього процесу;

2) удосконалення механізмів (визначення особливостей) організації наукових досліджень, що проводяться на замовлення ВВНЗ. Заходами, що дозволять підвищити якість наукових досліджень в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ (наукового забезпечення освітньої діяльності в НУОУ) визначено:

індивідуалізація (персоналізація) досліджень НПП;

впровадження критеріїв, які визначають якість наукового дослідження;

використання можливостей наукового дослідження у ході командно-штабних навчань;

3) підвищення якості впровадження результатів наукових досліджень в освітню діяльність ВВНЗ. Серед заходів визначено: залучення наукових працівників наукових підрозділів до проведення занять за тематикою, що ними досліджується; впровадження механізмів мотивації за результатами наукової та науково-технічної діяльності; розроблення та впровадження системи реалізації результатів наукових досліджень.

Перспективою подальших досліджень є побудова моделі організації виконання НДР в інтересах освітньої діяльності ВВНЗ ЗС України, яка дозволила б спрямовувати наукові дослідження на вирішення проблем функціонування та розвитку ВВНЗ ЗС України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Модель перспективної системи наукового забезпечення функціонування та розвитку військової освіти: Звіт про науково-дослідну роботу шифр “Концепція НЗ (проміжний). НУОУ, Київ, 2017. 283 с.
2. Стріха М., Матвієнко К. Навіщо суспільству сьогодні потрібна наука? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/navishcho-suspilstvu-sogodni-potribna-nauka>.
3. Алімпієв А. М., Гриб Д. А., Демідов Б. О. Моделі і методи планування та управління науковими дослідженнями *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2014. № 2(15). С. 173–176.
4. Сафронів О. В., Прохоров О. А., Полторак М. Ф. Організація наукової та науково-технічної діяльності у Збройних Силах України в особливий період. *Збірник наукових праць “Військова освіта”*. Київ, 2015. № 2. С. 211–220.
5. Степашко В. Модель науково-дослідної роботи вищого навчального закладу URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/17/visnuk_3.pdf (дата звернення: 18.01.18)
6. Капосльоз Г. В., Бодрик Ю. Г., Мельниченко О. С. Закордонний досвід організації наукових досліджень в інтересах вищої освіти. *Збірник наукових праць “Військова освіта”*. Київ, 2017. № 2. С. 85–98.
7. Дзюбчук Р. , Капосльоз Г.В., Розумний О. Місце та роль наукових досліджень у забезпеченні освітньої діяльності вищого військового навчального закладу технічного профілю підготовки. *Збірник наукових праць “Військова освіта”*. Київ, 2017. № 2. С. 57–68.
8. Капосльоз Г. В. Деякі аспекти моніторингу наукового забезпечення функціонування та розвитку педагогічної системи вищого військового навчального закладу. *Збірник наукових праць “Військова освіта”*. Київ, 2015. № 2. С. 93–105.
8. Good Research Practice – what is it? Views, guidelines and examples. The Swedish Research Council. : <https://www.vr.se/download/Good+Research+Practice+20+april.pdf>.
10. Hughes, W. (2001) What makes a good research paper? ARCOM Newsletter, 16 (3), pp. 1-4.: <http://centaur.reading.ac.uk/4306>.
11. Research Innovation. Grand Canyon University, Center for Innovation in Research and Teaching.: <https://cirt.gcu.edu/research>.

REFERENCES

1. Model perspektyvnoyi systemy naukovooho zabezpechennya funktsionuvannya ta rozvytku viyskovoyi osvity: Zvit pro naukovo-doslidnu robotu shyfr “Kontseptsiya NZ (promizhnyy). [Model of a perspective system of scientific support for the functioning and development of military education: Report on research work cipher “Concept of NZ” (intermediate)], NUOU, 2017. – 283 s. (in Ukrainian).
2. Navishcho suspilstvu sohodni potribna nauka? M. Strikha, K. Matviyenko. [Why society today needs science?] [Electronic resource]. – Rezhym dostupu : <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/navishcho-suspilstvu-sogodni-potribna-nauka>.
3. Alimpiyev, A. M. (2014). Modeli i metody planuvannya ta upravlinnya naukovymy doslidzhennyamy. [Models and methods of planning and management of scientific researches]. metody Nauka i tekhnika Povitryanykh Syl Zbroynykh Syl Ukrayiny, 2(15), 173–176 (in Ukrainian).
4. Safronov, O. V. (2015) Orhanizatsiya naukovoyi ta naukovo-tekhnichnoyi diyalnosti u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny v osoblyvyy period. [Organization of scientific and scientific and technical activities in the Armed Forces of Ukraine in a special period, Viyskova osvita, 2, 211–220 (in Ukrainian).

5. Stepashko, V. Model naukovo-doslidnoyi roboty vyshchoho navchalnoho zakladu [Model of research work of the higher educational institution]. Rezhym dostupu : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/17/visnuk__3.pdf.

6. Kaposloz, H. V. (2017) Zakordonnyy dosvid orhanizatsiyi naukovykh doslidzhen v interesakh vyshchoyi osvity [Foreign experience of organization of scientific research in the interests of higher education]. Zbirnyk naukovykh prats Viyskova osvita, 2, 85–98 (in Ukrainian).

7. Dzyubchuk, R. (2017) Mistse ta rol naukovykh doslidzhen u zabezpechenni osvitnoyi diyal nosti vyshchoho viyskovoho navchalnoho zakladu tekhnichnoho profilyu pidhotovky [The place and role of scientific research in providing educational activities of the higher military educational institution of the technical profile of training]. Viyskova osvita, 2, 57–68 (in Ukrainian).

8. Kaposloz, H. V. (2015) Deyaki aspekty monitorynhu naukovoho zabezpechennya funktsionuvannya ta rozvytku pedahohichnoyi systemy vyshchoho viyskovoho navchalnoho zakladu [Some aspects of monitoring the scientific support of the functioning and development of the pedagogical system of the higher military educational institution]. Viyskova osvita, 2015. 2, 93–105 (in Ukrainian).

9. Good Research Practice – what is it? Views, guidelines and examples. The Swedish Research Council. <https://www.vr.se/download/Good+Research+Practice+20+april.pdf>.

10. Hughes, W. (2001) What makes a good research paper? ARCOM Newsletter, 16 (3), pp. 1-4. <http://centaur.reading.ac.uk/4306>.

11. Research Innovation. Grand Canyon University, Center for Innovation in Research and Teaching. <https://cirt.gcu.edu/research>

РЕЗЮМЕ

Григорий Капослѣз,

кандидат психологических наук,
старший научный сотрудник

Юрий Бодрик,

кандидат технических наук,
старший научный сотрудник

Елена Мельниченко

Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского

Некоторые пути и меры усовершенствования организации научных исследований в интересах высших военных учебных заведений

В статье обозначено место и роль научных исследований в обеспечении образовательной деятельности высших военных учебных заведений (организации, реализации и обеспечения образовательного процесса), обозначены проблемные вопросы организации научных исследований для обеспечения образовательной деятельности высших военных учебных заведений и возможные пути их решения.

Ключевые слова: *высшее военное учебное заведение; образовательная деятельность; научное обеспечение; научные исследования.*

SUMMARY

Grigoriy Kaposlyoz,
Candidate of Psychological Science,
Juriy Bodrik,
Candidate of Technical Science,
senior researcher,
Olena Melnichenko
National University of Defense of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovsky

Some ways and measures to improve the organization of research in the interests of higher military educational institutions

Introduction. For today in normatively-legal acts, scientifically-methodical developments, scientific sources absent description of mechanisms of organization of scientific researches in interests of higher military educational establishments (HMEE), that does not allow to provide quality of researches and efficiency of realization of their results in HMEE.

Purpose: to identify and systematize the ways and measures for improving research in the interests of universities of higher soldiery educational establishments.

Methods: qualitative description, critical analysis of existing approaches to the organization of scientific research, abstracting, idealization and formalization during the definition of ways and measures to improve the organization of scientific research in the interests of HMEE.

Results. For the increase of efficiency of scientific researches in interests of HMEE, assistance to providing of quality of functioning of all subjects of scientific activity, that is brought over next ways and events offer to their realization:

1) realization and providing of educational process differentiation of directions (subjects) of the scientific providing (scientific researches) of educational activity of HMEE. It offers to organize scientific researches from the problems of organization, providing and researches the process of educational;

2) improvement of mechanisms (determination of features) of organization of scientific researches which are conducted on the order of HMEE. For upgrading scientific researches in interests of educational activity of HMEE it is expedient to conduct measures to on: individualizations (personalisations) of researches scientifically pedagogical workers; introductions of criteria, which determine quality of scientific research; the use of possibilities of scientific research is in command post exercises;

3) upgrading of introduction of results of scientific researches is in educational activity of HMEE. It is for this purpose offered: to bring over the research workers of scientific subsections to realization of employments after a subject, that probed by them; to provide introduction of mechanisms of motivation as a result of scientific and scientific and technical activity; to work out and to introduce the system of realization of results of scientific researches

Originality. The mechanisms of organization of scientific researches are improved in interests of HSEE, introduction of that will allow to provide quality of researches and efficiency of realization of their results in HSEE.

Conclusion. The approaches expounded in the article it is expedient to examine as tendencies and prospects of development of the system of organization of scientific researches in interests of HSEE.

Key words: higher military educational establishment; educational activity; scientific providing; scientific research providing; scientific research.